

tem primeru z Adornom strinja, potem postane nostalgija za vladavino estetske avtonomije jasno problematična.

Kakorkoli, Debeljakovo delo je napisano sveže, provokativno ter predvsem dobro in utemeljeno argumentirano s predstavitvijo institucije umetnosti in njenih zgodovinskih oblik - ko raziskuje strukturne spremembe institucij avtonomne umetnosti v sodobnih družbenih formacijah. Gre za izjemno stvaritev v tako ameriškem (mednarodnem!) kot slovenskem prostoru, ki presega marsikatero poskuse teoretske sinteze na temo institucij umetnosti in njenih zgodovinskih form. Pričujoča knjiga je neprecenljiv prispevek k razumevanju procesov, ki so pripeljali do tega, da umetnost dobi status nasprotnega pola glede na kapitalsko tržišče in nadalje, kaj se dogaja v luči zahteve po estetizaciji družbenega življenja. Knjiga nam pomaga pri vprašanju, kako razumeti simbolno kulturo medijskih podob in oglaševanja, ki sta postala določitelja realnega sveta, v katerem živimo? Magični svet oglaševanja je namreč prekril odnose blagovne produkcije - v tem smislu je potrošniška družba uspela prikriti pravo ekonomsko strukturo in družbene odnose, ki so potrebni za njen obstoj. Pogled na estetsko perspektivo potrošniške kulture je pripeljal do svojevrstnega izkoriščevanja, v katerem potrošniki aktivno sodelujejo na področju potrošnje, da bi estetizirali same sebe. Kar bralec ob pazljivem branju Debeljakove knjige začne razumeti, je pomen oglaševanja/marketinga kot formalne umetnosti pozno kapitalistične družbe ("kapitalistični realizem" - slavljenje vseh pozitivnih lastnosti obstoječega ekonomskega sistema...) in zgodovinskega procesov, ki so do tega pripeljali.

Ana BARBIČ

Ivanka Počkar

"Iz časov ječmenove kave. Življenjepisi Štajercev in Kranjcev ob sotočju rek Krke, Save in Sotle".

Dolenjska založba, Novo mesto 1998, 496 s.

Zahvaljujoč sodelovanju z etnologinjo Ingo Miklavčič Brezigar sem bila junija 1998 povabljena na etnološki večer v Etnološkem muzeju v Ljubljani, na katerem je Ivanka Počkar predstavila svojo knjigo življenjepisov, Inga Miklavčič Brezigar pa svojo razstavo "Spomini naše mladosti ali življenje pod zvezdami" v Goriškem muzeju, ki je bila odprta aprila 1997. Obema avtorskima deloma je skupno dejstvo, da predstavljata bližnjo preteklost, ki sega v sedanost, ki pa hkrati izredno naglo izginja in je v spominu starejših sodobnikov ohranjena zgolj kot pričevanje časa, ki je nepreklicno za nami. Morda z izjemo ječmenove kave! Kot sestavino jutranjega in pogosto tudi večernega obroka, so jo ljudje "posodobili" tako, da so praženemu zmletemu ječmenu dodali tri do štiri zrna zmlete prave kave. Za dve jajci je bilo v trgovini moč dobiti 20, 25 zrn prave kave (s. 66). Z višanjem življenjske ravni je prava kava povsem izpodrinila ječmenovo, ki pa se prav zadnje čase spet vrača na naše jedilnike kot zdrava jutranja pijača. Ali bo v življenje sodobnikov mogoče pripeljati še kakšno drugo tradicijo, in tako povezati sedanost z bližnjo preteklostjo, pa je že drugo vprašanje.

V tem zapisu je nekaj vtisov, ki mi jih je zapustila predstavitev in poznejše prebiranje knjige Ivanke Počkar "Iz časov ječmenove kave". Zavedam se namreč, da knjige v vsem njenem bogastvu ni moč predstaviti. Treba jo je enostavno prebrati! Prav zato mi je bilo knjigo težko brati s svinčnikom in listom papirja v roki, kamor sem sproti zapisovala misli za pisanje predstavitve podatkovno izredno bogatega in vsebinsko pestrega besedila "o časih ječmenove kave". Knjigo sem namreč želela brati zgolj v užitek in ne kot sociologinja. Po nekaj prebranih "življenjskih zgodbah" mi je skorajda uspelo oboje združiti, čeprav sem do konca branja potihem obžalovala obljubo uredniku

Seidlove zbirke Dolenjske založbe Francu Šaliju, da bom o Ivankini knjigi nekaj napisala.

Knjiga vsebuje pričevanja dvanajstih domačinov iz območja sotočja treh rek, rojenih med 1893. in 1931. letom v obrtnih, kmečkih in kajžarskih, nekateri celo v meščanskih družinah, je prišla med bralce v pravem času. Globalizacija, ki grozi razosebiti ne le posameznike, temveč tudi lokalne, regionalne in celo nacionalne skupnosti, zbuja potrebo po samozavedanju, po iskanju lastnih korenin in lokalnih prostorih, v katerih posameznik prepozna sebe, svoje bližnje, svojo preteklost in sedanost, ter vsaj približno lahko predvidi tudi svojo prihodnost.

“Časi ječmenove kave” so najbrž res in nepreklicno minili, toda še živi spomini nanje bodo zavzetega bralca opomnili na vrednote, ki jih velja spoštovati in tudi oživiti. Čas ječmenove kave je bil po pripovedih resda skromen in reven, vendar hkrati urejen. Mar ni prav urejenost in z njo povezana predvidljivost življenja stvar, ki jo v mladi slovenski državi danes pogrešamo? Pestre izkušnje pripovedovalcev nas nehotе opozarjajo na pasti zanikanja preteklosti, ki nas po eni strani uči za prihodnost, obenem pa navdaja s spoštovanjem do ljudi in generacij, ki so v danih okoliščinah optimalno urejali svoje življenje in reševali vsakdanje probleme. Pripovedovalke in pripovedovalci življenjskih zgodb prikazujejo svoje življenje in življenje svojih najbližnjih brez samopomilovanja zaradi revščine, pa tudi brez samohvale in zadovoljstva tistih, ki so odraščali in živeli ugodnejših razmerah. Celó več. Nekateri pripovedovalci so svoje pripovedi obogatili s humorjem kot npr.: “Človek ne more reči, kako naj živi, da bo dolgo živel. Lahko samo povem, da če ne boš kmalu umrl, boš dolgo živel” (s. 451); ali: “Da bi se bolhe znebil, je bilo najbolj gotovo, če si jo ubil. Na pogreb pa jih je prišlo še 99” (s. 183).

Avtorica je pripovedovalce usmerjala z vprašanji o glavnih življenjskih obdobjih (starši, bratje in sestre, otroštvo in šolanje, ljubezen, poroka in družina) ter področjih življenja in dela (delo/zaposlitev, kmetovanje, hrana in domače jedi, bolezen in zdravila, zabava in prosti čas, vera in cerkev, šege in običaji). Več pripovedovalcev navaja iste

stvari (vračé/uroki, šege, domača zdravila), kar daje njihovim pripovedim dodatno težo.

Številni pripovedovalci primerjajo življenje iz časov njihove mladosti z današnjim življenjem. Večina jih ugotavlja, da je bilo življenje sicer težko, pomanjkanje osnovnih dobrin (trije otroci so nosili en par nizkih čevljev - šolnov) vsakdanjost, vendar so se ljudje več družili kot danes. Eden od pripovedovalcev celo meni, da se hvali pozitivnih pridobitev današnjega časa žal ne more pridružiti. Po njegovem je bil “tudi socializem pridobitev. Veliko ljudi je bilo zaposlenih, bila je socialna varnost skoraj za vse ljudi, kljub vsemu, kar je bilo in kar ni bilo prav” (s. 370).

Po branju knjige so se mi posebej vtisnile v spomin naslednje teme:

Cerkev in vera. Pripovedovalci sicer izražajo različno stopnjo vernosti, vendar večino opredeljuje “pragmatična vernost” (s. 342). Oče je na primer hodil ob nedeljah k maši, mati pa zaradi dela ne (s. 306).

Emigracije. Bratje in sestre, strici in tete številnih pripovedovalcev so se odselili v tujino. Večinoma v ZDA in Kanado, pa tudi v evropske države (Francijo, Avstrijo, Nemčijo). Najbolj pogosta destinacija začasnih delovnih migracij s preučevanjem območja pa je bila Hrvaška, predvsem Zagreb, kjer so se nekateri pripovedovalci ali njihovi bratje/sestre izučili tudi poklicev (s. 108). Dekleta so se v Zagrebu v glavnem zaposlovala kot gospodinjske pomočnice. Nekatera so se zaradi domotožja kmalu vrnila domov (s. 124).

Gospodarske povezave s Hrvaško. S hrvaške strani so v kraje pripovedovalcev prihajali predvsem potujoči trgovci (celo iz Dalmacije), gostilniški gostje ter kupci pridelkov in živali. Kupci konjev so prihajali celo iz Madžarske in Avstrije (s. 44). Slovenci pa so vozili v Zagreb prodajat svoje pridelke, hodili so tja po nakupih in na delo. Seveda pa so tudi hrvaški ljudje opravljali sezonska dela v Sloveniji, naprimer na bizeljski graščini. Pripovedovalci omenjajo tudi tihotapljenje. Nekdo se spominja, da je sosed ponoči vozil polne vozove vina s Hrvaškega, ga predelal in nato prodajal kot bizeljsko vino. Svojo skrivnost je bil pripravljen posredovati le sinu, če bi le-ta z njim lepo ravnal (s. 56).

Slovenski jezik in slovenstvo. Kljub temu, da v pripovedih ni zaslediti enega samega nacionalističnega stališča, pa mnogi pripovedovalci s ponosom poudarjajo, da so Slovenci in da spoštujejo svoj jezik. V pripovedih so hrvatizmi zelo redki (npr. gazda). Hkrati pa več pripovedovalcev poudarja, da je v današnjem svetu še posebej pomembno znanje tujih jezikov.

Odnosi med spoloma in zametki ženske emancipacije. Starši niso delali razlik med sinovi in hčerami. Za vse so enako skrbeli ali natančneje, jih enako obremenjevali z vsakdanjimi opravili. Ljubezni do otrok praviloma niso izkazovali, le mlajše so tu in tam pocartali. Emancipacija kmečkih žensk sicer ni dosegla stopnje, da bi ženske zahtevale solastništvo kmetije, na katero so se priložile. Zadeva le zahtevo, da je (bodoči) mož lastnik kmetije. "Ni hotela prej priti, dokler jaz nisem imel zapisano zemljo", trdi eden od pripovedovalcev (s. 229). Tudi dekleta, ki so bila zaposlena kot gospodinjске pomočnice, so se znala potegniti zase. Tako je ena od pripovedovalk, ki je delala kot gospodinja pri družini v Zagrebu, zase kuhala drugačne (nemesne) jedi, ker ni marala jesti zgolj mesa (s. 122).

Knjiga predstavlja bogat vir podatkov za sociološko analizo z uporabo metode analize vsebine in naravnost izziva povezovanje sociologije in etnologije. Sociologi in sociologinje pa se od etnoloških del, kakršno je predstavljena knjiga, lahko učimo tako spoštovanja do preteklosti kot do svojih učiteljev in učiteljic, kakršno je avtorica Ivanka Počkar izkazala do svoje vzornice in mentorice etnologinje dr. Marije Makarovič.

Lidija ČEHULIČ

Radovan Vukadinović

Međunarodni politički odnosi

"Barbat", Zagreb, 463 str.

Delo *Mednarodni politični odnosi* je obnovljena in razširjena izdaja istimenskega učbenika Univerze v Zagrebu iz 1980. leta, ki ga je napisal prof. dr. Radovan Vukadinović. Knjiga je razdeljena na tri dele:

mednarodni politični odnosi, teorije mednarodnih odnosov ter predvidevanja in napovedovanje v mednarodnih odnosih.

V prvem delu nas avtor popelje na področje znanosti o mednarodnih odnosih, tako da podrobno analizira osnovne kategorije mednarodnih odnosov. Poleg tega da razčleni vlogo in značaj dejavnikov (geografski, naravni, demografski, ekonomski, pravni, tehnološki, vojaški, nacionalni dejavniki), subjekte mednarodnih odnosov (države, mednarodne organizacije, mednarodne korporacije, različna gibanja, cerkev, nacije, skupine ljudi, človeka kot posameznika) ter določi pojem in strukturo mednarodne skupnosti, avtor posebej posveti pozornost aktivnostim države v mednarodnih odnosih, namenom in motivom njenega delovanja, ciljem, sredstvom, vlogi sile, nacionalnim interesom, problemu nacionalne varnosti in klasificira vojaško-politične povezave države. Po razdelavi tipov mednarodnih odnosov (ravnotežje sil, hladna vojna, miroljubna aktivna kocksistenca) prvi del zaključí z novo svetovno ureditvijo, njeno definicijo, vlogo Združenih narodov ter problemom varnosti in ohranjanja miru v spreminjajočih se mednarodnih okoliščinah.

Drugi del je namenjen teorijam mednarodnih odnosov. Avtor opozarja, da izbor in prikaz teorij ni dokončen, ker v literaturi obstajajo številne teorije, sam pa se je odločil za prikaz najznačilnejših: teorije moči in konflikta, teorij iger, teorije integracije, sistemske teorije ter kibernetike in komunikacijske teorije v mednarodnih odnosih.

V tretjem delu se avtor ukvarja s pomenom predvidevanj in napovedovanj v mednarodnih odnosih. Kljub kompleksnosti mednarodnih odnosov, obstoju in delovanju številnih akterjev in faktorjev v mednarodni skupnosti, avtor poskuša dokazati, da je vseeno mogoče, koristno in včasih tudi neizogibno predvidevanje in napovedovanje v mednarodnih odnosih. Univerzalna teorija mednarodnih odnosov, ki bi celostno pojasnila vse premike in tendence v mednarodnih odnosih, še ne obstaja, zato je mednarodno predvidevanje in napovedovanje skoncentrirano najpogosteje v političnih centrih moči nacionalnih držav ali skupin držav, katere uporabljajo obstoječe